

EDGAR ALLAN POE - Vraždy v ulici Morgue

*Jaké písně zpívaly Sirény?
Jaké jméno si dal Achilles,
když se skrýval mezi ženami?
Tyto otázky, jakkoli záhadné,
se úplně nevymykají našim dohadům.*

SIR THOMAS BROWNE, *POJEDNÁNÍ O STARÝCH POPELNICÍCH*¹

Duševní schopnosti, kterým se říká analytické, bývají samy jen v nepatrné míře přístupny analýze. Posuzujeme je pouze podle jejich působnosti. Víme o nich mimo jiné, že člověku, který jich má nadbytek, jsou vždycky zdrojem vzrušujících prožitků. Tak jako se silák raduje ze své fyzické zdatnosti a libuje si v cvicích, jež napínají jeho svalstvo, tak tvor analytický nachází potěchu v oné duševní činnosti, která něco řeší, rozuzluje. Oblaží ho i sebeskromnější úkol — jen když na něm může uplatnit své vlohy. Miluje šarády, rébusy, hieroglyfy a v každém řešení projeví takový stupeň ostrovtipu, že se to průměrnému mozku zdá až nadpřirozené. Výsledky, kterých dosáhl krajně důsledným metodickým postupem, budí vpravdě dojem bleskového vnuknutí. Luštitelské nadání je patrně velmi silně podněcováno studiem matematiky, zvláště jejího nejvýznačnějšího odvětví, kterému se neprávem — ale přitom zcela výstižně — říká analytika. Ovšem kalkulovat ještě neznamená analyzovat. Šachista například provádí prvé, aniž se namáhá s druhým. Z toho plyne, že šachy, sledujeme-li jejich vliv na povahu myšlení, se hodnotí naprosto mylně. Nepíše tu žádné pojednání, prostě jen uvádím místo předmluvy k poněkud neobvyklému příběhu několik postřehů, jež mě namátkou napadají; proto si také dovoluji tvrdit, že neokázalá hra v dámu klade na vyšší úvahové schopnosti intelektu mnohem výraznější a také prospěšnější nároky než nabubřelé hračkaření šachu. U šachu, kde každá figura táhne jinak a každý její bizarní tah má různý a proměnlivý význam, se to, co je jen spletité, pokládá mylně (je to běžný omyl) za něco hlubokého. Stěžejní úlohu tu nesporně hraje pozornost. Jakmile na vteřinku ochabne, dopustí se hráč přehmatu, a to znamená oslabení nebo porážku. Protože možných tahů je nejen velký počet, ale jsou i kombinované, nebezpečí takových přehlédnutí se mnohonásobí; a v devíti případech z desíti vítězí soustředěnější hráč nad bystřejším. Kdežto u dámy, kde jsou tahy jednoho druhu a mají jen málo obměn, je pravděpodobných nedopatření daleko méně, a protože pozornost zůstává poměrně nezatížena, dosahuje jedna strana převahy nad druhou výlučně zásluhou většího ostrovtipu. Ale abychom byli méně abstraktní — představme si partii dámy, při níž jsme omezili kameny na čtyři dámy a kde je tedy přehlédnutí téměř vyloučeno. Je nasnadě, že takto lze výhry dosáhnout (jsou-li partneři stejné úrovně) jedině nějakým promyšleným tahem, vycházejícím z jistého rozumového vypětí. Zbaven obvyklých pomůcek ponoří se analytik do protivníkovy mysli, vžije se do něho, a tak nezřídka bleskurychle vyhmátne jediný způsob (někdy až směšně jednoduchý), jakým ho svede k omylu nebo k překotnému výpočtu.

¹ Sir Thomas Browne (1605 – 1682)- anglický lékař, písničkář květnatým slohem úvahy na mystické náměty.

O whistu se už dávno ví, jaký má vliv na schopnost, které se říká reálné předvídání, a je také známo, že lidé nejvyšší intelektuální úrovně mají v této karetní hře zdánlivě nepochopitelnou zálibu, kdežto šachy zavrhuje jako nicotnou zábavu. V tomto oboru byste sotva našli něco, co by si vyžadovalo náročnější analytické úvahy. Nejlepší šachista pod sluncem nemusí být o nic víc než nejlepší šachista, avšak zběhlý hráč whistu má jisté vyhlídky na úspěch ve všech významnějších oblastech činnosti, kde se rozum střetává s rozumem. Říkám-li zběhlý, mám na mysli onu hráčskou virtuozitu, jež v sobě zahrnuje znalost všech zdrojů, z kterých lze čerpat přípustné výhody. Jsou nejen rozmanité, ale i mnohotvárné, a často bývají zasuty v odlehlých koutech mysli, které jsou běžnému vnímání naprosto nedostupné. Bedlivě sledovat znamená přesně si pamatovat; z tohoto hlediska bude šachista, který se umí soustředit, hrát whist výborně — ostatně *Hoylova pravidla*² (založená pouze na mechanickém výkladu hry) pochopí bez nesnází každý. A tak podle obecného mínění k dobré hře úplně stačí mít spolehlivou paměť a řídit se „návodem“. Avšak právě v postavení, které vybočuje z rámce pouhého pravidla, prokáže analytik své umění. Potichu učiní spoustu postřehů a závěrů. Jeho soupeři udělají patrně totéž, a rozdíl v rozsahu získané informace netkví ani tolik v platnosti závěru jako spíš v hodnotě postřehu. Je nezbytné vědět, co se má pozorovat. Náš hráč se v tomto ohledu nijak neomezuje, a třebaže se plně věnuje hře, vyvozuje soudy i z faktů, které s hrou přímo nesouvisí. Zkoumá tvář svého spoluhráče a srovnává ji s výrazem obou protivníků. Rozbírá způsob, jakým každý z hráčů třídí v ruce karty, a často z letmého pohledu vyčte, kolik má kdo trumfů nebo honérů. V průběhu hry zaznamenává každý záchvěv obličeje a střídá si do zásoby bohaté poznatky, jež mu skýtá střídavý výraz sebejistoty, překvapení, triumfu nebo vzteku. Podle osobitého způsobu, jakým kdo dělá „štychy“, dovede posoudit, má-li od něho čekat další. Gesto, s jakým hráč hodí na stůl karty, mu prozradí úskok. Bezděčné nebo nestřežené slůvko, náhodně upuštěná nebo otočená karta a úzkost nebo ledabylost, s jakou ji hráč zakrývá, počítání vzatků a jejich pořadí, rozpaky, váhání, dychtivost nebo tréma — to všechno jeho zdánlivě intuitivnímu vnímání napovídá, na čem vlastně je. Stačí, aby se hra dvakrát třikrát otočila, a náš hráč bezpečně ví, kdo má co v ruce. Od té chvíle klade na stůl karty s jistotou tak cílevědomou, jako by ostatní hráli s odkrytým listem.

Analytické schopnosti nesmíme zaměňovat s prostým důvtipem — vždyť zatímco se analytik bez důvtipu neobejde, bývá důvtipný člověk nápadně často neschopen analýzy. Smysl pro souslednost či kombinaci, kterému frenologové v domněnku, že je to základní vlastnost, přisoudili (myslím, že mylně) samostatný orgán, se tak často nachází u lidí, jejichž inteligence hraničí v jiných oblastech s idiotstvím, že se o tento zjev začali živě zajímat autoři zabývající se lidským chováním. Mezi důvtipem a analytickým smyslem je vlastně mnohem větší rozdíl než mezi libovůlí fantazie a tvořivou imaginací, i když rozdíl velmi obdobné povahy. Je totiž známo, že důvtipní si vždy rádi hrají s představami, kdežto člověk obdařený skutečnou obrazotvorností nemůže nebýt analytický.

Následující vyprávění bude čtenáři připadat tak trochu jako oživený komentář k názorům, jež jsem právě vyslovil.

Když jsem před časem trávil jaro a část léta v Paříži, seznámil jsem se tam s panem C. Augustem Dupinem. Tento mladý muž pocházel z vynikající, možno říci vznešené rodiny,

² Edmond Hoyle – napsal v roce 1742 pojednání o whistu

avšak řada neblahých událostí ho uvrhla do takové bídy, že jí podlehl i jeho životní elán, takže už se ani nesnažil uplatnit se nějak ve světě nebo vydobýt zpátky ztracené jmění. Laskaví věřitelé mu ponechali v držení malý zbytek dědictví a z důchodu, který mu z toho plynul, si při úsporném hospodaření dokázal opatřit nejnnutnější potřeby. Po nadbytku netoužil. Jediným přepychem, který si dovoľoval, byly knihy, a těch se v Paříži dostane habaděj.

Poprvé jsme se setkali v jedné zastrčené knihovně na Montmartru, kde nás vlastně sblížila náhoda: oba jsme se pídili po témž vzácném, velmi zajímavém spise. Znovu a znovu jsme se vídali. Silně mě zaujal jeho rodinný příběh, líčil mi jej dopodrobna s onou otevřeností, kterou si žádný Francouz neodepře, má-li za námět sebe. Také jsem nevycházel z úžasu nad jeho nesmírnou sčtetlostí, ale nejvíc ze všeho mě nadchl nespoutaný zápal a živoucí svěžest jeho fantazie. Nacházeje v Paříži to, co jsem tehdy hledal, měl jsem najednou pocit, že společnost tohoto člověka by pro mne byla neocenitelným darem, a také jsem se mu s tím upřímně svěřil. Posléze jsme se dohodli, že po dobu mého pobytu ve městě budeme společně bydlet, a protože mé hmotné poměry nebyly tak stísněné jako jeho, dovolil mi, abych na vlastní náklady najal a podle našeho společného, poněkud fantaskně pochmurného vkusu zařídil sešlé, bizarní stavení, které pro nějakou pověru, po níž jsme se raději nevyptávali, dlouho nikdo neobýval a které se drotilo a chátralo v zapadlé, opuštěné části předměstí St. Germain.

Kdyby svět věděl, jaký jsme v tomto domě vedli život, byl by nás měl za blázný — třebaže za blázný neškodné letory. Naše odloučení bylo dokonalé. Návštěvy jsme nepřijímali. Bedlivě jsme tajili místo našeho ústraní před svými někdejšími společníky. Na Dupina Paříž už dávno zapomněla a on na ni. Žili jsme pohrouženi do svých existencí, úplně pro sebe.

Nevím proč — snad z rozmaru fantazie — tíhl můj přítel náruživě k noci, miloval samu její podstatu; a já jsem tomuto podivínskému sklonu i ostatním jeho vrtochům také znenáhla propadal — docela bez zábran jsem se podvoloval jeho bláznivým výstřednostem. Ta černá paní u nás, toť se ví, nezůstávala napořád; my jsme si ji však zpřítomňovali uměle. Při prvním zásvitu jitra jsme pozavírali bytelné okenice našeho prastarého domu a zažehli dvě štíhlé, voňavé svíce, které vydávaly jen sporé a ponuré světlo. V jejich paprscích jsme se pak celou duší hroužili do snů — četli jsme, psali, rozmlouvali, dokud nám hodiny neohlásily příchod skutečné temnoty. Potom jsme jako dva blíženci vyráželi do ulic, kde jsme navazovali na hovory načaté za dne, nebo jsme se pouštěli na dlouhé a daleké toulky, abychom v ostrých světlech a stínech lidnatého velkoměsta nacházeli ono nepřeborné množství vzrušujících dojmů, jež může poskytnout tiché pozorování.

V těchto chvílích jsem se musel neustále s obdivem pozastavovat (ačkoli přítelova překypující obraznost mi to dávala tušit) nad Dupinovou mimořádnou analytickou schopností. Sám ji také s náramným gustem uplatňoval, a třebaže se s m zrovna neblýskal, docela bez obalu doznával, jakou mu působí slast. S tlumeným pochechtáváním se mi pochlubil, že před ním většina lidí nosí svá ledví docela odkrytá, a nejednou mi toto tvrzení přesvědčivě dokázal otřesně důvěrnou znalostí mého vlastního nitra. V takových okamžicích se choval velmi chladně a roztržitě, jeho oči dostaly nepřítomný výraz a jeho hlas, jindy sytý tenor, vystoupil do fistule, která by zněla až nedůtklivě, nebýt uvážlivé, pečlivě artikulované výslovnosti. Když jsem ho v tomto rozpoložení pozoroval, často jsem se zahloubal nad starým učením o dvojedinosti duše a s jistým pobavením jsem si představoval dva Dupiny — jednoho tvořivého, druhého nemilosrdně pitvajícího.

At' nikdo z toho, co jsem právě napsal, nevyvozuje, že tu rozvádím nějaký záhadný či romanticky nadnesený příběh. To, co jsem na Francouzovi vylíčil, vyplývalo jen z jeho vzrušené nebo snad chorobné inteligence. Avšak charakter jeho postřehů v takových náladách nám nejlépe přiblíží tento příklad.

Jedné noci jsme se procházeli dlouhou špinavou ulicí poblíž Palais Royal. Oba jsme se v duchu něčím obírali a aspoň čtvrt hodiny z nás nikdo nepromluvil. Znenadání přerušil Dupin ticho slovy:

„Je opravdu mrňavý, hodil by se spíš do divadla Variété.“

„To dá rozum,“ řekl jsem bezděčně, aniž jsem zprvu upozoroval (tak jsem byl totiž zahloubán), jak souhlasně zapadla jeho poznámka do mých úvah. Vzápětí jsem se však s ohromením vzpamatoval.

„Dupine,“ řekl jsem vážně, „tohle zaboha nepochopím. Přiznám se vám, že jsem bez sebe úžasem, sotva věřím svým smyslům. Jak jste to věděl, že myslím na —“ a tu jsem se odmlčel, abych si nad veškerou pochybnost ověřil, zda skutečně ví, na koho jsem myslel.

„— na Chantillyho,“ pravil. „A proč jste se zarazil? Právě jste si v duchu říkal, že na tragické role má poněkud zakrslou postavu.“

Mé myšlenky se opravdu točily kolem tohoto námětu. Chantilly býval příštipkářem v ulici St. Denis, pak se zbláznil do divadla, troufl si na titulní roli v Crébillonově tragédii Xerxes a za svou námahu stržil nehoráznou ostudu.

„Povězte mi, proboha,“ zvolal jsem, „jakou metodou — jeli to vůbec metoda — jste dokázal vyhmátnout přesně mé myšlenky.“ Byl jsem po pravdě mnohem víc ohromen, než jsem mu chtěl dát najevo.

„To ten ovocnář vás přivedl k závěru, že švec na Xerxa dost nevyrostl — *et id genus omne*³,“ odpověděl přítel.

„Ovocnář! To je k nevíře — kde se vzal jaký ovocnář?“

„Ten člověk, co do vás vrazil, když jsme zahýbali do téhle ulice — je to snad čtvrt hodiny.“

Tu jsem se rozpomněl, že jakýsi ovocnář s velkým košem jablek na hlavě mě opravdu nechtě div neporazil, když jsme vycházeli z postranní ulice na hlavní třídu, kde jsme teď stáli — co to však mělo společného s Chantillym, tomu jsem za mák nerozuměl.

Dupin byl na hony vzdálen jakémukoli šarlatánství. „Vysvětlím vám to,“ pravil, „a abyste všechno beze zbytku pochopil, probereme pozpátku sled vašich myšlenek od okamžiku, kdy jsem na vás promluvil, až k srážce s dotyčným ovocnářem. Větší články řetězu jdou takhle za sebou: Chantilly, Orión, doktor Nichols, Epikur, stereotomie, dlažební kameny, ovocnář.“

³ (lat.) — A všechno toho druhu (miněno postavy).

Je málo lidí, kteří by se někdy v životě nebavili tím, že si v duchu krok za krokem znovu opakovali cestu, po které došli k určitému soudu. Je to počínání často velmi zajímavé a toho, kdo se do něho pouští poprvé, velmi udiví zdánlivě neomezená vzdálenost a nesouvislost mezi výchozím bodem a cílem. A teď si představte údiv, jaký jsem prožíval, když jsem slyšel Francouzova slova a když mi nezbývalo než potvrdit jejich pravdivost. Dupin pokračoval:

„Než jsme odbočili z postranní ulice, hovořili jsme, pokud vím, o koních. To bylo naše poslední téma. A jak jsme mířili do téhle ulice, přehnal se kolem nás ovocnář s ohromným košem na hlavě a odstrčil vás na hromadu dlažebního kamení — spravují tam totiž chodník. Šlápl jste na jednu z těch pohozených kostek, uklouzl jste, trošku jste si podvrtl kotník, zřejmě vás to popudilo nebo rozladilo, něco jste zamručel, ještě jste se ohlédl po kupě kamení a pak jste mlčky vykročil dál. Ani jsem si moc nevšímal, co provádíte, ale pozorovat je mi poslední dobou už jakousi druhou přirozeností.

Pořád jste se díval do země, nerudně jste těkal po dírách a výmolech v dlažbě — takže jsem věděl, že stále ještě myslíte na kamení — až jsme dorazili k uličce (Lamartinova se jmenuje), kterou pokusně vydláždili do sebe zapadajícími, stmelеныmi bloky. Tady se vám tvář vyjasnila a pohyby vašich rtů mi neklamně prozradily, že jste si zamumlal slovo ‚stereotomie‘ — výraz velmi přílehavý pro ten druh dláždění. Věděl jsem, že od stereotomie musíte nutně přejít na atomy a od nich je krůček k Epikurovu učení; a protože jsem při naší nedávné debatě na toto téma nadhodil, jak poslední výzkumy nebulární kosmogonie jednoznačně, třebaže takřka bez ohlasu, potvrdily neurčité dohady toho vznešeného Řeka, tušil jsem, že vzhlednete k velké mlhovině Oriónu, dokonce jsem to s jistotou očekával. Také jste vzhlédl — a tím jste mě ubezpečil, že správně sleduji postup vašich myšlenek. Pak jsem si vzpomněl na hanopis, který vyšel ve včerejším čísle *Musée*, kde tak ukrutně rozcupovali Chantillyho. V ošklivé narážce na to, že si příštípkář změnil jméno, sotvaže si nazul koturny, ocitoval kritik jeden latinský verš, o kterém jsme už častěji hovořili. Mám na mysli tohle: *Perdidit antiquum litera prima sonum*⁴. Řekl jsem vám kdysi, že se vztahoval na Orión, který se dříve psával Urión, a protože s tímto výkladem souvisely jisté britkosti, věděl jsem, že jste na to nezapomněl. Bylo mi tedy jasné, že se nevyhnete spojení představy Oriónu s Chantillym. A že jste je opravdu spojil, poznal jsem z úsměvu, který se vám mihl na rtech. Myslel jste na oběť, kterou ten chudák švec podstoupil. Až dosud jste se při chůzi hrbil, najednou jste se ale vypjal a napřímil. Nabyl jsem jistoty, že jste si vybavil zakrslou postavu Chantillyho. V tom okamžiku jsem vaše úvahy přerušil poznámkou, že je opravdu mrňavý — ten Chantilly — a že by se hodil spíš do variété."

Když jsme si nedlouho poté prohlíželi večerní vydání listu *Gazette des Tribunaux*, upoutal naši pozornost tento článek:

POZORUHODNÁ VRAŽDA

Dnes kolem třetí hodiny ranní byli obyvatelé čtvrti St. Roch vyburcováni ze spánku strašlivými výkřiky, které zjevně vycházely ze třetího poschodí jistého domu v ulici Morgue. Zmíněný dům

⁴ (lat.) – První hláska ztratila svůj někdejší zvuk; u jména Chantilly je míněna slabika *chant*, která ve franštině znamená spěv.

obývaly pouze dvě ženy: paní L'Españayová a její dcera, slečna Kamila L'Españayová. Po kratším zdržení, způsobeném marnými pokusy dostat se do domu obvyklou cestou, byla domovní vrata vypáčena sochořem a osm až deset sousedů v doprovodu dvou strážníků vniklo dovnitř. Křik zatím ustal. Pak ale, ještě než vyběhli do prvního patra, rozeznali dva až tři hrubé, vztekly se hádající hlasy, které se ozývaly odkudsi seshora. Když ale dorazili k druhému odpočívadlu, i tyto zvuky umlkly a všude se rozhostilo naprosté ticho. Skupina se rozdělila na menší hloučky, které chvatně postupovaly od místnosti k místnosti. Když pak několik lidí vstoupilo do velkého zadního pokoje ve třetím patře (jeho dveře byly zevnitř zavřeny a musely být vyraženy), naskytla se jim podívaná, která každého ohromila právě tak hrůzou jako úžasem.

V místnosti byla strašná spoušť — nábytek roztřískán a rozmetán do všech koutů. Z jediného lůžka byla odstraněna matrace a pohozena na podlaze uprostřed pokoje. Na křesle ležela břitva potřísněná krví. Na krku se válely dva tři dlouhé, husté chumáče šedivých vlasů, také zakrvácené a zřejmě vyškubnuté i s kořínky. Na podlaze se našly čtyři napoleondory, jedna náušnice s topasem, tři velké stříbrné lžice a tři menší alpakové, jakož i dva měšce, obsahující téměř čtyři tisíce zlatých franků. Zásuvky prádelníku, který stál v jednom rohu, byly zotvírány a zřejmě vybrakovány, třebaže mnoho věcí tam ještě zůstalo. Pod matrací (nikoli pod postelí) byl objeven železný trezorek. Byl otevřený, klíček dosud v zámku. Kromě několika starých dopisů a jiných bezvýznamných písemností byl prázdný.

Po paní L'Españayové se na místě žádná viditelná stopa nenašla; když však v krbu bylo zpozorováno větší množství sazí, byl prohledán komín a odtud (hrůza vypovědět!) vytáhli mrtvolu její dcery, která hlavou dolů byla vtlačena hluboko do úzkého otvoru. Tělo bylo ještě teplé. Při bližším ohledání se zjistilo mnoho oděrek, způsobených bezpochyby násilím, jak tělo bylo vráženo do komína a odtud vyprošťováno. Na tváři byly objeveny četné škrábance a na hrdle temné podlitiny i hluboké zářezy od nehtů, naznačující, že oběť byla zardoušena.

Když byl v domě prozkoumán kdejaký kout a nic dalšího se tu již nevypátralo, odebrala se skupina na dlážděný dvorek za budovu. Tam ležela mrtvola staré dámy s hrdlem do té míry přetátným, že při pokusu zvednout ji hlava od těla odpadla. Jak tělo, tak hlava byly strašlivě zohaveny, zvláště tělo, které již bezmála pozbývalo jakoukoli lidskou podobu.

Domníváme se, že k rozluštění této strašlivé záhady nevede zatím nejmenší stopa.

Nazítří přinesly noviny tyto doplňující podrobnosti:

Tragédie v ulici Morgue. V souvislosti s tímto podivným a hrůzyplným případem bylo vyslechnuto mnoho osob, nevyšlo však najevo nic, co by na tuto aféru vrhlo nové světlo. (Slovo „affaire“, jehož zde bylo použito, nemá ovšem pro Francouze ten pohoršlivě zlehčující obsah, jakým promlouvá k nám.) Uvádíme níže výtahy všech svědeckých výpovědí.

P a u l í n e D u b o u r g o v á , prادلena, přísežně vypovídá, že obě zesnulé znala tři roky. Po tu dobu prý pro ně prala. Stará paní a dcera spolu zřejmě dobře vycházely — měly se velmi rády. Výborně platily. Neví, co by řekla o jejich výtáčích či způsobu života. Madame se prý živila předpovídáním budoucnosti. Proslýchalo se, že má úspory. Svědkyně tvrdí, že když se v domě

zastavovala pro prádlo nebo je přinášela, nikdy nikoho nepotkala. Je přesvědčena, že dámy neměly služebnou. Má dojem, že v domě kromě třetího patra nebyl vůbec žádný nábytek.

P i e r r e M o r e a u, trafikant, vypovídá, že téměř čtyři roky kupovala od něho paní L'Espanayová po troškách tabák a šňupací prášek. Narodil se v sousedství a vždycky zde bydlel. Zesnulá a její dcera obývaly dům, v němž byly nalezeny jejich mrtvoly, víc než šest let. Předtím jej obýval klenotník, který pronajímal hořejší pokoje. Dům patřil paní L'Espanayové. Té se později znelíbilo, jak nájemce špatně zachází s jejím majetkem, sama se tam tedy nastěhovala a už ani komůrku v domě nepronajala. Stará paní prý byla dětinská. Dceru viděl svědek během oněch šesti let všeho všudy pětkrát či šestkrát. Obě žily naprosto odloučeně — povídalo se, že mají peníze. Od sousedů slýchal, že paní L. věští budoucnost — nevěřil tomu. Kromě staré paní a dcery neviděl nikdy nikoho vcházet do dveří, jen dvakrát třikrát poslíčka a asi tak desetkrát lékaře.

V tomto smyslu vypovídalo i mnoho dalších lidí z okolí. Žádný z nich se nevyjádřil, že by dům někdo častěji navštěvoval. Také nikdo nevěděl, má-li paní L. a její dcera nějaké žijící příbuzné. Okenice průčelních oken bývaly zřídka otevírány. Všechna okna do dvora byla neustále zavřena s výjimkou oken velkého zadního pokoje ve třetím poschodí. Dům byl v dobrém stavu, ne příliš starý.

I s i d o r e M u s e t, strážník, vypovídá, že byl k domu přivolán kolem třetí hodiny ranní. U domovních dveří zastihl asi dvacet až třicet lidí, kteří se dobývali dovnitř. Posléze vrata sám vypáčil bajonetem — nikoli sochorem. Šlo to celkem hladce, protože to jsou vrata o dvou křídlech a nebyla ani nahoře, ani dole pojištěna zástrčkou. Vřískot bylo slyšet až do chvíle, kdy se dveře rozletěly — pak naráz utichl. Vypadalo to, jako by nějaký člověk (nebo více lidí) ječel v hrozných mukách — byl to pronikavý, táhlý nářek, nikoli krátké a rychlé výkřiky. Svědek vedl ostatní po schodech. Když minuli první odpočívadlo, zaslechli dva hlasy v prudké, vzteklé hádce — jeden hlas hrubý, druhý mnohem vyšší — divný, vřeštivý hlas. Rozeznal prý několik slov, jež pronesl první z nich — patřil podle všeho Francouzovi. Ví bezpečně, že to nebyl ženský hlas. Rozeznal slova „sacré“ a „diable“. Vřeštivý hlas zněl cizokrajně. Co říkal, to prý se nedalo určit, ale má dojem, že to bylo španělsky. Stav pokoje i těl, která našli, vylíčil pak svědek tak, jak jsme je již včera popsali.

H e n r i D u v a l, soused, povoláním stříbrotepec, vypovídá, že byl jedním z těch, kteří první vstoupili do domu. Potvrzuje zhruba výpověď Musétovu. Jakmile vnikli dovnitř, znovu zajistili vrata, aby se do nich nenahrnul zástup, který se tu přes velmi časnou hodinu rychle rozrůstal. Vřeštivý hlas, domnívá se svědek, byl nejspíš hlas nějakého Itala. Zcela určitě to nebyl Francouz. Není si jist, byl-li to hlas mužský. Mohl to být i ženský hlas. Italštinu prý neovládá. Slova se poznat nedala, avšak soudě podle přízvuku je přesvědčen, že to byl Ital. Znal paní L. a její dceru. S oběma se často vídal. Je si jist, že ječivý hlas nepatřil ani jedné ze zavražděných.

O d e n h e i m e r, restaurátér. Tento svědek se k výpovědi přihlásil dobrovolně. Nemluví francouzsky. Byl proto vyslýchán prostřednictvím tlumočnicka. Pochází z Amsterodamu. Šel kolem domu v době, kdy se odtud ozývaly výkřiky. Trvalo to několik minut — snad deset. Byly to táhlé a pronikavé skřeky, ohavné a skličující. Svědek byl mezi prvními, kdo vstoupili do domu. Potvrdil v každém ohledu výpovědi ostatních — až na jednu okolnost. Je si jist, že vřeštivý hlas byl hlas muže, a to Francouze. Nerozeznal slova, která neznámý vykřikoval. Pronášel je chvatně, přerývaně

a byl v nich nejen vztek, ale i strach. Hlas zněl spíš skřípavě než vřeštivě. Nemůže ho označit jako hlas vřeštivý. Druhý, hrubý hlas, opakoval několikrát „sacré" a „diable" a jednou řekl „mon Dieu".

J u l e s M i g n a u d, bankéř, majitel bankovního domu Mignaud a synové, ulice Deloraine. Toto je Mignaud starší. Madame l'Espanayová měla jisté jmění. U jeho firmy si otevřela účet před osmi lety na jaře. Ukládala dosti často po menších obnosech. Nikdy si nic nevyzvedla — teprve tři dny před smrtí, kdy si osobně vyžádala 4 000 franků. Částka byla vyplacena ve zlatě a s penězi byl poslán zaměstnanec banky.

A d o l p h e L e B o n, zaměstnanec firmy Mignaud a synové, vypovídá, že dotyčného dne kolem dvanácté hodiny doprovázel paní L'Espanayovou do jejího bydliště. Nesl 4 000 franků uložených ve dvou měšcích. Když došli na místo, objevila se ve dveřích mademoiselle L. a převzala od něho jeden z váčků. Druhý mu odebrala stará paní. Poté se svědek uklonil a odešel. V té době na ulici nikoho nespatriil. Je to postranní ulice — velmi opuštěná.

W i l l i a m B i r d, krejčí, vypovídá, že vstoupil s ostatními do domu. Je Angličan. V Paříži žije dva roky. Na schodišti byl jedním z prvních. Slyšel hádku. Hrubý hlas mluvil francouzsky. Nepamatuje si všechno, ale několik slov rozeznal. Zřetelně slyšel slova „sacré" a „mon Dieu". Současně se ozývaly zvuky, jako by se několik lidí pralo — jakési škrábání a strkání. Vřeštivý hlas byl velmi silný — silnější než hlas druhý. Svědek je přesvědčen, že to nebyl Angličan. Spíš se mu zdálo, že by to mohl být Němec. Není vyloučeno, že to byl ženský hlas. Německy neumí.

Když byli čtyři z jmenovaných svědků znovu předvoláni, shodně vypovídali, že dveře pokoje, v němž našli mrtvolu slečny L., byly ve chvíli jejich příchodu zevnitř zamčeny. Všude už bylo naprosté ticho, žádné sténání či jiné zvuky se neozývaly. Když vyrazili dveře, nikoho nespatriili. Okna jak zadního, tak předního pokoje byla spuštěna a zevnitř pevně zajištěna. Dveře mezi oběma místnostmi byly zavřeny, avšak nezamčeny. Dveře vedoucí z předního pokoje na chodbu byly zamčeny: klíč byl zastrčen zevnitř. Jeden pokojík v přední části domu na konci chodby ve třetím poschodí měl dveře pootevřené. Tato místnost byla přecpána starými postelemi, bednami a podobně. Všechny předměty byly pečlivě odstavěny a prohledány. Celý dům byl do posledního koutěčku důkladně prohledán. Také komíny byly jak náleží prosmýčeny. Dům je třípatrový, s mansardami v podkroví. Poklop vikýře na střeše je přibit — zřejmě už léta nebyl otevřen. Svědkové se neshodovali v odhadu doby, která uplynula od okamžiku, kdy zaslechli hádku, do chvíle, kdy vyrazili dveře do pokoje. Někteří uváděli pouze tři minuty, jiní až pět minut. Bylo velmi obtížné dostat se dovnitř.

A l f o n z o G a r c i o, majitel pohřebního ústavu, vypovídá, že bydlí v ulici Morgue. Je původem Španěl. Byl v zástupu, který vnikl do domu. Nahoru však s ostatními nešel. Má slabé nervy, obával se následku rozčilení. Hádku slyšel. Hrubý hlas mluvil francouzsky. Nepoznal, co říká. Člověk s vřeštivým hlasem byl Angličan — o tom není sporu. Svědek anglicky neumí, ale soudí tak podle přízvuku.

A l b e r t o M o n t a n i, cukrář, vypovídá, že patřil k prvním, kdo se pustili po schodech nahoru. Zmíněné hlasy slyšel. Muž s hrubým hlasem byl nepochybně Francouz. Několik slov svědek rozeznal. Mluví zřejmě někoho plísnil. Ječivému hlasu nerozuměl. Mluvil zřejmě rychle a

nesouvisle. Má dojem, že to byl Rus. Dále svědek potvrzuje to, co bylo všeobecně vypovězeno. Je Ital. Nikdy se neseťkal s rodilým Rusem.

Poté několik znovu předvolaných svědků dosvědčilo, že všechny komíny vedoucí z krbů ve třetím patře jsou příliš úzké, aby se jimi mohl provléci člověk. Pokud jde o smýčení, o němž tu padla zmínka, bylo provedeno pomocí válcovitých štětek, jakých používají kominíci. Kdejaký dýmník v domě byl skrznaskrz prošťourán. Dům také nemá žádné zadní schodiště, po němž by byl mohl někdo uniknout, zatímco lidé z ulice vystupovali po schodišti. Tělo slečny L'Españayové bylo v komíně tak pevně zaklíněno, že čtyři nebo pět mužů muselo spojit své síly, aby je odtud vyprostili.

P a u l D u m a s , lékař, vypovídá, že ho za svítání přivolali, aby ohledal mrtvoly. Obě těla ležela na ložních povlacích v pokoji, kde byla nalezena slečna L. Pokožka mladé dámy byla silně pohmožděna a sedřena. Její vzezření lze přičíst prostému faktu, že tělo bylo vraženo do komína. Na hrdle byly četné stopy násilí. Hned pod bradou bylo několik šrámů a mezi nimi četná začernalá místa — zřejmě otisky zarytých prstů. Tvář byla příšerně zohavená, oči vytřeštěné. Jazyk místy prokousán. V krajině břišní objevena velká podlitina, způsobená patrně tlakem kolena. Podle názoru doktora Dumase byla slečna L'Españayová uškrcena jednou nebo dvěma neznámými osobami. Tělo její matky bylo strašlivě znetvořeno. Všechny kosti pravé nohy a paže byly víceméně roztrženy. Levá holenní kost i žebra po levé straně zpřelámány. Celé tělo bylo hrůzně potlučeno a zohaveno. Nedá se říci, jak k těmto zraněním došlo. Mohla být způsobena těžkou dřevěnou palicí, železným sochořem, židlí, jakýmkoli velkým, bytelným, tupým předmětem — jestliže touto zbraní vládl nesmírně silný muž. Je vyloučeno, aby jakoukoli zbraní něčeho takového byla schopna žena. Hlava zesnulá — když ji svědek spatřil — byla od těla úplně oddělena a byla značně potlučena. Hrdlo bylo zřejmě rozříznuto nějakým velmi ostrým nástrojem — nejspíš břitvou.

A l e x a n d r e E t i e n n e , ranhojič, byl přivolán s doktorem Dumasem k ohledání těl. Potvrdil svědectví i domněnky doktora Dumase.

Třebaže bylo vyslyšáno ještě několik dalších osob, nic významnějšího již nevyšlo najevo. Tak záhadná a v každém ohledu tak nepochopitelná vražda — byla-li to vůbec vražda — nebyla dosud v Paříži spáchána. Policie je úplně bezradná — zjev velmi neobvyklý v případech podobného rázu. Na obzoru však není ani náznak nějaké stopy.

Večerní vydání těchto novin oznámilo, že ve čtvrti St. Roch panuje dosud značný rozruch — dotyčný dům i okolí byly prý znovu důkladně prozkoumány, byly zahájeny i další výslechy — zatím bez výsledku. V dodatku však stálo, že Adolphe Le Bon byl zatčen a ponechán ve vazbě — třebaže se neukázalo nic, kromě skutečností již vylíčených, co by ho nějak inkriminovalo.

Dupin se o vývoj této události zřejmě silně zajímal — aspoň jeho chování mi to naznačovalo, přímo se k ní totiž nevyjadřoval. Teprve po zprávě, že byl zatčen Le Bon, se mne zeptal, co si o těch vraždách myslím.

Nezbývalo mi než souhlasit s celou Paříží a pokládat je jako ona za neřešitelnou záhadu. Řekl jsem, že si nedovedu představit, jakou metodou by bylo možné vraha vypátrat.

„Nesmíme ovšem posuzovat metody podle tohoto povrchního vyšetřování," pravil Dupin. „Pařížská policie, tolik vynášená pro svůj ostrovtip, je jenom prohnaná, nic víc. V jejím postupu není promyšlená metoda, jen běžná denní rutina. Rozvine před vámi ohromnou škálu zákroků a opatření, ty se ale často tak dokonale nehodí k záměrům, kterým mají sloužit, že si bezděky vzpomenete na pana Jourdaina⁵, jak si žádá župan, aby se mu lépe poslouchala hudba — *robe-de-chambre pour mieux entendre la musique*. Naše policie dosahuje nezřídka až překvapujících výsledků; jenže se o ně většinou zaslouží pouhá píle a příčinlivost. Kde se tyto vlastnosti nedají uplatnit, tam se její plány hatí. Prefekt Vidocq měl například výborný detektivní čich a byl velmi vytrvalý. Ale bez intelektuální průpravy ho právě tak jeho horlivost v pátrání ustavičně sváděla na scestí. Kazil si rozhled tím, že na všechno hleděl moc zblízka. Snad tu a tam viděl neobyčejně ostře nějaký detail, ale právě pro něj ztrácel ze zřetele celek. Někdy se zkrátka nevyplácí zavrtávat se příliš do hloubky. Pravda není vždycky ve studni. Já se ostatně domnívám, že důležitější vědomosti získáváme zpravidla na povrchu. Hledáme hlubiny na dně nížin, a zatím je najdeme na vrcholcích hor. Velmi názorně se vznik takových omylů projevuje v pozorování nebeských těles. Podívejte se na hvězdu přimhouřenýma očima, letmo, úkosem, odhalte jen vnější část sítnice (citlivější na slabé vjemy světla než vnitřní partie), a uvidíte hvězdu zřetelně, nejlépe posoudíte třpyt — třpyt, který je tím matnější, čím otevřeněji, upřeněji na ni hledíte. Větší počet paprsků dopadá na sítnici samozřejmě v druhém případě, ale v prvním je můžeme vnímat mnohem jemněji. Přehnaná důkladnost nás mate, oslabuje myšlení, a je docela možné, že nám i sama Venuše zmizí z nebeské báně, jestliže ji pozorujeme příliš vytrvale, příliš úporně, příliš upřeně.

Pokud se té vraždy týká, ověřme si sami některé údaje, než si o ní utvoříme pevnější názor. Pátrání nám poskytne trochu zábavy," — tento výraz mi v této souvislosti zněl od Dupina dosti divně, ale mlčel jsem — „a kromě toho Le Bon mi kdysi prokázal službu, za kterou jsem mu dosud vděčný. Pojd'te, prohlédněme si to místo na vlastní oči. Znáám policejního prefekta, pana G., a potřebné povolení hladce získáme."

Dostali jsme povolení a ihned jsme se vypravili do ulice Morgue. Je to jedna z těch nuzných příčných ulic mezi třídami Richelieu a St. Roch. Dorazili jsme tam až pozdě odpoledne, neboť tato čtvrť je velmi daleko od místa, kde jsme bydleli. Dům jsme snadno našli — z protějšího chodníku civělo na jeho zavřené okenice s marnou zvědavostí stále ještě hodně lidí. Byl to běžný pařížský dům s průjezdem, po jehož straně stála zasklená domovnícká budka s posuvným okénkem. Než jsme vstoupili dovnitř, zašli jsme o kus dál, zabočili jsme do úzké uličky, pak jsme znovu zahnuli, až jsme se ocitli za budovou. Dupin obhlížel nejen dům, ale celé okolí s puntičkářským zájmem, jehož účelnost mi unikala.

Stejnou cestou jsme se pak vrátili k průčelí domu, zazvonili, a když jsme ukázali doklady, vpustili nás policejní úředníci dovnitř. Vystoupili jsme po schodech a zašli do místnosti, kde bylo nalezeno tělo slečny L'Españayové a kde obě zesnulé dosud ležely. Pokoj byl ponechán jako obvykle v původním nepořádku. Nespátril jsem nic, s čím bych už nebyl obeznámen z *Gazette des Tribunaux*. Dupin všechno dopodrobna zkoumal — včetně těl zavražděných.

⁵ monsieur Jourdain – postava z Moliérovoy hry Měšťák šlechticem; zbohatlický kupec napodobující šlechtické manýry.

Pak jsme se odebrali do ostatních místností a do dvora. Všude nás doprovázel strážník. Zabývali jsme se prohlídkou až do setmění. Cestou domů si můj společník na chvílku zaskočil do redakce jednoho deníku. Již jsem uvedl, že vrtochy mého přítele byly roztodivné a že jsem k nim byl shovívavý — *je les ménageais*, jak praví nepřeložitelná francouzská fráze. Tentokrát si zamlouval, že se vyhne hovoru o vraždě až do příštího poledne. Pak se mne znenadání zeptal, jestli jsem na místě činu nezpozoroval něco *zvláštního*.

Slovo „zvláštního“ vyslovil s tak divným důrazem, že mne bůhvíproč zamrazilo.

„Ne, nic zvláštního,“ řekl jsem, „alespoň o nic víc, než co jsme si oba přečetli v novinách.“

„Obávám se,“ pravil Dupin. „že *Gazette* nepronikla k hrůzné podstatě případu. Ale jalové názory tohoto plátku můžeme klidně pominout. Mám dojem, že záhada připadá lidem neřešitelná právě z těch důvodů, které by naopak měly vést k přesvědčení, že se dá lehce rozluštit — mám na mysli výlučnou povahu průvodních zjevů, jejich přemrštěnost. Policii mate zdánlivý nedostatek motivů — nikoli k vraždě samé, ale k zrůdnosti vraždy. Také ji přivádí z míry zdánlivá diskrepance mezi zaslechnutou hádkou a skutečností, že nahoře kromě zavražděné slečny L'Españayové nikoho nenašli a přitom odtamtud nikdo nemohl uniknout, aniž by nebyl na schodech přistižen. Hrozný chaos v pokoji, tělo vražené hlavou dolů v komíně krbu, úděsně zohavená mrtvola staré paní — tyto zjevy s těmi, o kterých jsem se právě zmínil, i s těmi, které ani uvádět nemusím, stačily nadobro ochromit soudnost policejních agentů — jejich honosný ostrovtip střílí vedle. Zabředli do hrubého, ale běžného omylu — pletou si neobvyklé s nepochopitelným. Ale právě tím, že se vychyluje z roviny obvyklého postupu, razí si rozum cestu k pravdě — jinak se jí ani dopátrat nemůže. Při vyšetřování, které teď podnikáme, bychom se neměli ptát ani tak „Co se stalo?“ jako spíš „Co se tu stalo, co se ještě nikdy předtím nestalo?“ A tak tedy snadnost, s kterou dosáhnu — nebo jsem už dosáhl — rozluštění této záhady, je přímo úměrná její zdánlivé neřešitelnosti v očích policie.“

Zíral jsem na Dupina v němém úžasu.

„Očekávám teď,“ pokračoval hledě ke dveřím našeho příbytku, „očekávám teď člověka, který podle všeho není pachatelem toho masakru, ale má v něm nepochybně prsty. Za zločiny, za jejich nejohavnější část, pravděpodobně neodpovídá. Doufám, že tento předpoklad souhlasí — na něm totiž stavím naději, že celou záhadu objasním. Čekám toho člověka zde, v tomto pokoji — čekám ho každým okamžikem. Kdož ví, třeba taky nepřijde, ale je pravděpodobnější, že se objeví. Jestliže přijde, musíme ho zadržet. Tady jsou pistole — oba víme, jak s nimi naložit, vyžádali to situace.“

Uchopil jsem pistoli, aniž jsem si pořádně uvědomil, co dělám, nebo uvěřil, co slyším, zatímco Dupin mluvil dál, jako by vedl monolog. Již jsem se zmínil o jeho exaltovaném projevu v takových chvílích. Adresoval sice svou promluvu mně, ale jeho hlas, i když nebyl nijak hlučný, měl onu intonaci, jakou do hlasu obvykle vkládáme, oslovujeme-li někoho na velkou dálku. Jeho oči prosty jakéhokoli výrazu, civěly do stěny.

„Že ty rozkacené hlasy, které sousedé zaslechli cestou po schodech, nebyly hlasy těch dvou žen, nám průkazně potvrdily výpovědi. To nám vyvrací veškeré pochybnosti v tom smyslu, jestli snad stará paní nejdříve neusmrtila svou dceru a potom nespáchala sebevraždu. Dotýkám se toho hlavně proto, abychom zachovali metodický postup — paní L'Españayové by samozřejmě zdaleka nestačily síly na to, aby vrazila dceřino tělo do krbu tak, jak tam bylo nalezeno; a sama pak utrpěla taková zranění, jaká už svou povahou naprosto vylučují sebevražedné úmysly. Vraždu tedy spáchal někdo třetí. A hlasy této třetí strany bylo slyšet na schodišti. Všimněme si teď blíže svědeckých výpovědí o těch hlasech — ne výpovědi jako celku, ale toho, co na nich bylo *zvláštního*. Zpozoroval jste na nich něco zvláštního?“

Podotkl jsem, že svědkové se sice do jednoho shodovali v domněnce, že hrubý hlas patřil Francouzovi — kdežto o vřeštivém nebo — jak ho jeden z nich označil — skřípavém hlase se značně rozcházel.

„To je obsah svědectví,“ řekl Dupin, „ne jeho zvláštnost. Nezpozoroval jste zřejmě nic nápadného. A přece tu něco stálo za pozornost. Svědkové, jak jste poznamenal, se shodovali v označení hrubého hlasu — v tom byli všichni zajedno. Ale pokud jde o vřeštivý hlas, je velmi zvláštní ne to, že se rozcházel, nýbrž skutečnost, že Ital, Angličan, Španěl, Holanďan i Francouz se jej snažili charakterizovat jako hlas cizince. Každý z nich je přesvědčen, že to nebyl hlas jeho krajana. Žádný z nich jej nepřirovnává k hlasu příslušníka národa, jehož jazykem sám mluví — naopak. Francouz jej pokládá za hlas Španěla a prý by i ,některá slova rozeznal, kdyby se vyznal ve španělštině'. Holanďan tvrdí že to byl podle všeho Francouz, ale dočetli jsme se, že svědek ,neumí francouzsky, a proto byl vyslýchán prostřednictvím tlumočnicka'. Angličan se domnívá, že to byl hlas Němce, ale ,německy neumí'. Španěl říká, že to byl bezesporu Angličan, jenže tak soudí veskrze ,podle přízvuku, jelikož angličtinu neovládá'. Ital má dojem, že to byl Rus, ačkoli se s ,rodilým Rusem nikdy nesetkal'. Druhý Francouz se nadto rozchází s prvním a je si prý jist, že hlas mluvil italsky, jenže této jistoty nabyl podobně jako Španěl ,z přízvuku, neboť tohoto jazyka není znalý'. Představte si, jak cize a nezvykle musel ten hlas opravdu znít, když se o něm mohly sejít takovéto výpovědi — když ani v jeho tónech nerozeznali příslušníci pěti velkých evropských národů nic povědomého! Třeba mi řeknete, že to mohl být hlas Asijce nebo Afričana. Paříž sice neoplývá Asiaty ani Afričany, ale chtěl bych vás teď — aniž bych námitku vyvracel — upozornit na tři maličkosti. Jeden svědek označil hlas spíš za ,skřípavý než vřeštivý'. Jiní dva jej vylíčili jako ,chvatný a přerývaný'. Ve slovech — či zvucích, které se podobaly slovům — nikdo nic srozumitelného nerozpoznal.

Nevím, do jaké míry jsem až dosud zapůsobil na vaši vnímavost, ale troufám si tvrdit, že oprávněné dedukce třeba jen z téhle části výpovědi — o hrubém a vřeštivém hlase — stačí samy o sobě vzbudit podezření, které určuje směr veškerému dalšímu postupu v řešení této záhady. Řekl jsem ,oprávněné dedukce', ale to plně nevystihuje, co mám na mysli. Chtěl jsem naznačit, že to jsou *jediné* správné dedukce a že z nich jako jediný možný důsledek vyplývá nevyhnutelné podezření. Jaké podezření, o tom zatím ještě pomlčíme. Byl bych jen rád, abyste si uvědomil, že ve mně vyvstalo tak naléhavě, že mému vyšetřování na místě činu dalo určitou formu — jistý směr.

Přenesme se teď v duchu tam do toho pokoje. Po čem tu budeme pátrat nejdříve? Po prostředcích, které vrahům dopomohly k útěku. Snad nemusím podotýkat, že ani jeden z nás

nevěří v nadpřirozené jevy. Slečnu a paní L'Esplanayovy nespровodili ze světa duchové. Pachatelé byli hmotní a hmotnou cestou uprchli. Ale jak? O tomto problému se dá naštěstí uvažovat pouze z jednoho hlediska, a to nás nezbytně dovede k definitivnímu rozhodnutí. Probereme postupně všechny možnosti úniku. Je jasné, že vrahové byli v místnosti, kde byla nalezena slečna L'Esplanayová, nebo alespoň ve vedlejší místnosti, když lidé z ulice stoupali po schodech. Únikové cesty musíme tedy hledat jen v těchto pokojích. Policie proslídila skrz naskrz všechny podlahy, stropy a zdivo. Jejich bystrozraku by sotva ušel nějaký tajný východ. Přesto jsem jejich očím nedůvěřoval a spolehl na vlastní. Ne, žádný tajný východ jsem nevyprávěl. Obojí dveře z pokojů na chodbu byly zamčeny, klíče zastrčeny zevnitř. Podívejme se na komíny. Třebaže do výše osmi až deseti stop nad krbem jsou normálně široké, neprolezla by jimi v hořejších partiích ani větší kočka. Když jsme takhle všechny uvedené možnosti úniku dokonale vyloučili, zbývají nám okna. Předními okny se nikdo nemohl spustit dolů, aniž by nebyl upozorován davem v ulici. Vrahové tedy museli nutně utéci okny do dvora. Jestliže jsme došli tak jednoznačně k tomuto závěru, nebyli bychom dobrými logiky, kdybychom jej odmítli pro jeho zdánlivou nemožnost. Záleží jen na nás, abychom dokázali, že zdánlivá nemožnost není vpravdě vůbec nemožností.

V tomto pokoji jsou dvě okna. K jednomu je docela volný přístup, nestojí před ním žádný nábytek; kdežto dolní půlku druhého zastíňuje čelní pelest bytelné postele, která je přistrčena až těsně k rámu. První okno našla policie pevně zatlučené zevnitř místnosti. Odolávalo náporu mužů, kteří se je snažili vši silou vytáhnout. Do jeho rámu po levé straně byla nebozezem vyvrtána díra a v ní vazel takřka po hlavičku tlustý hřebík. Při prohlídce druhého okna objevili podobný hřebík, zaražený podobným způsobem; i tento rám se marně namáhali vysunout. To byl pro ně přesvědčující důkaz, že tudy zločinci neutekli. A proto už pokládali za nadbytečné hřebíky vytáhnout a otevřít okna.

Já jsem se průzkumem zabýval poněkud zevrubněji — z důvodu, který jsem už udal. Věděl jsem, že právě tady musím dokázat, že zdánlivá nemožnost není vpravdě nemožností.

Začal jsem o věci přemýšlet empiricky. Vrahové nesporně uprchli jedním z těchto oken. V tom případě nemohli znovu upevnit pohyblivé rámy zevnitř tak, jak byly nalezeny — samozřejmost této úvahy odradila policisty od dalšího pátrání v tomto okruhu. Přesto byly rámy upevněny. Mají tedy nepochybně schopnost upevnit se vlastní silou. Tento závěr je nevyhnutelný. Přistoupil jsem k volnému oknu, dost pracně jsem vytáhl hřebík a pokusil jsem se vysunout spodní rám. Jak jsem předvídal, vzdoroval mému úsilí. Teď už jsem věděl, že okno drží skrytá pružina, a to mě utvrdilo v přesvědčení, že aspoň mé premisy jsou správné, ať se problém s hřebíky jeví dosud sebezáhadněji. Po krátké, ale bedlivé prohlídce jsem skrytou pružinu objevil. Stiskl jsem ji a ověřiv si svůj nález, ani jsem se nepokusil okno vysunout.

Vrátil jsem hřebík do původní polohy a pozorně jsem se na něj zadíval. Člověk, který tímhle oknem unikl, mohl docela dobře rám zvenčí zasunout — pružina by jej zachytila — avšak zarazit hřebík zpátky bylo vyloučeno. Závěr byl jasný a opět zužoval okruh mého pátrání. Vrahové museli utéci druhým oknem. Předpokládal jsem, že pára u obou rámců budou patrně stejná a že tedy musím hledat odlišnost v hřebících — anebo aspoň ve způsobu, jakým

jsou zatlučeny. Stoupl jsem si na postel a přes čelní pelest jsem podrobně zkoumal druhé okno. Strčil jsem ruku za pelest a ihned jsem nahmatal a stiskl péro, které bylo, jak jsem předvídal, totožné s vedlejší pružinou. Teď byl na řadě hřebík. Byl právě tak tlustý jako ten první a zaražený stejným způsobem, téměř až po hlavičku.

Jestli si myslíte, že mě to zmátlo, pak jste na omylu a nepochopil jste podstatu indukční metody. Šel jsem po stopě jak spolehlivý ohař a ani na vteřinku jsem ji neztratil. Čich mě nezklamal. Jediný článeček řetězu nebyl narušen. Sledoval jsem tajemství až k jeho výchozímu bodu a tím bodem byl — hřebík. Podobal se, jak říkám, v každém ohledu svému kolegovi ze sousedního okna, jenže tento fakt (jakkoli se zdál nezvratný) byl směšně malicherný proti mému přesvědčení, že mám před sebou klíč k definitivnímu rozuzlení. S tím hřebíkem je jistě něco v nepořádku, řekl jsem si. Dotkl jsem se ho — a hlavička s kousíčkem dřívku mi zůstala v prstech. Zbytek dřívku zůstal v otvoru, kde se zlomil. Stalo se to už před delší dobou (kraje úlomků byly totiž zrezivělé) a příčinou byla zřejmě rána kladivem, po které se část hlavičky a dřívku zasekla seshora do spodního rámu. Opatrně jsem tento koneček zasunul do otvoru, odkud jsem jej vyňal — a podoba bezvadného hřebíku byla dokonalá, nic nebylo znát. Stiskl jsem péro a lehce povytáhl okno — hlavička hřebíku cestovala s ním, pevně zaseknuta do svého lůžka. Zavřel jsem okno a dojem celistvosti byl opět dokonalý.

Až potud přestala být tedy záhada záhadou. Vrah uprchl oknem, k němuž byla přistavena postel. Když po jeho úniku okno vlastní vahou (nebo i s vrahovým přispěním) sklouzlo, pevně je zachytila pružina: a právě tlak této pružiny přičítala policie mylně hřebíku a považovala proto další šetření za zbytečné.

Je tu další oříšek: jak pachatel slezl dolů? Na tuto otázku jsem dostal uspokojivou odpověď za pochůzky kolem domu Něco přes pět stop od dotyčného okna vede drát hromosvodu. Odtamtud by nikdo na okno nedosáhl, natož pak do něho vlezl. Všiml jsem si však, že okenice ve třetím patře jsou zvláštního druhu, kterému pařížští tesaři říkají *ferrades*. Dnes se jich používá málokde, ale na starých budovách v Lyonu a Bordeaux jsou ještě hodně vidět.

Mají tvar obyčejných dveří (jednoduchých, ne křídlových), až na to, že jejich hořejší polovina mívá mřížkovou výplň, za kterou je možno velmi pohodlně zachytit se rukama. V našem případě jsou okenice dobré tři stopy široké. Když jsme se na ně ze dvora dívali, byly obě pootevřeny tak, že se stěnou domu svíraly pravý úhel. Policie si pravděpodobně právě tak jako my prohlížela dům zezadu, jenže se na okenice dívala v přímce jejich šíře (přímým pohledem samozřejmě zkrácené) a nepostřehla jejich skutečné rozměry — anebo je koneckonců postřehla a nepřikládala jim patřičný význam. Jakmile totiž jednou došla k závěru, že tudy nikdo nemohl uniknout, podnikla v tomhle směru pochopitelně jen velmi povrchní pátrání. Mně ale bylo jasné, že kdyby se okenice okna, za kterou je postel, přirazila až ke zdi, byl by její okraj pouhé dvě stopy od hromosvodu. A bylo také nasnadě, že s mimořádnou dávkou mrštnosti a odvahy se lupič mohl přehoupnout z drátu do okna. Stačilo dohmátnout na vzdálenost dvě a půl stopy (předpokládáme, že okenice byly dokořán) — a přidržet se pevně mřížoví. Pak se možná pustil drátu, vzepřel se nohama pevně o zed' a prudce se vymrštil i s okenicí, kterou tak přibouchl k oknu — a jestli okno bylo v tu chvíli otevřeno, můžeme si docela dobře představit, že vletěl rovnou do pokoje.

Mějte prosím zvlášť dobře na paměti, že jsem hovořil o mimořádné dávce mrštnosti, které bylo třeba k úspěšnému provedení tak náročného a krkolomného kousku. Rád bych vás nejprve přesvědčil, že takový výkon je vůbec proveditelný — ale za druhé, a to zejména, bych si přál vstřípit vám do vědomí tu výjimečnou, takřka nadpřirozenou obratnost, která výkon umožnila.

Bezpochyby si myslíte, že bych lépe své při posloužil — řečeno po právníku —, kdybych tu nezbytnou obratnost spíš podceňoval, než její pravý význam tolik zdůrazňoval. V právním sporu se to snad dělává, ale rozum se takových uzancí nedrží. Mým konečným cílem je pravda. Mým bezprostředním záměrem je přimět vás k tomu, abyste si srovnal tu mimořádnou mrštnost, o které mluvím, s tím vřeštivým (nebo skřípavým) a přerývaným hlasem, o jehož národnosti se ani dva lidé nedokázali shodnout a v jehož výlevech nerozeznal nikdo souvislou slabiku."

Při těchto slovech mi bleskla hlavou matná a nehotová představa toho, co má Dupin na mysli. Zdálo se mi, že mi stačí jen krůček k pochopení, ale že k němu nemám dost sil — tak jako lidé, kteří se někdy přiblíží k samému prahu vzpomínky, a přece si nakonec nevzpomenou. Přítel promlouval dál: „Jak jste viděl, přešel jsem od úniku k otázce vniknutí do budovy. Chtěl jsem tím naznačit, že obojí bylo provedeno stejným způsobem na stejném místě. Vraťme se ještě jednou dovnitř pokoje. Rozhlédněme se pořádně, jak to tu vypadá. Zásuvky prádelníku byly, jak se praví, vybrakovány — ačkoli mnohé kusy garderoby v nich zůstaly. Dělat tu nějaký závěr je nesmysl. Můžeme se jen docela nazdařbůh dohadovat — nic víc. Jak poznáme, že věci nalezené v zásuvkách nebyly *všechny* věci, které tam původně byly? Madame L'Esplanayová a její dcera žily velmi odloučeně — neměly svou společnost — málokdy vycházely — nepotřebovaly měnit často oblékání. Nalezené šatstvo nebylo patrně o nic horší kvality než ostatní vybavení těchto dam. Jestliže zloděj něco z těch věcí ukradl, proč si nevybral to nejlepší — proč nevezal všechno? A vůbec, proč pohrdl čtyřmi tisíci zlatých franků a obtěžoval se raději rancem prádla? To zlato tam opravdu nechal ležet. V měsících na podlaze se našel téměř celý obnos, který uvedl bankéř Mignaud. Proto bych si přál, abyste pustil z hlavy tu falešnou představu *motiv*, kterou v mozcích policie zplodil úryvek výpovědi pana Le Bona. Odevzdal peníze, a tři dny nato byla zavražděna osoba, která je přijala, tot' vše. Přitom se kolem nás dějí každou chvilku desetkrát nápadnější shody okolností, než je tahle, a nestojí nám ani za povšimnutí. Koincidence jsou vůbec kameny úrazu, o které pravidelně klopýtají ti vzdělanci, kteří se opomenuli vzdělat v teorii pravděpodobnosti — přestože této teorii vděčí tolik slavných problémů za ještě slavnější objasnění. Kdyby bylo v našem případě zlato zmizelo, bylo jeho odevzdání o tři dny dřív něčím pádnějším než shodou okolností. Silně by podepřelo myšlenku motivu. Jestliže však zvážíme fakta případu a přijmeme zlato jako motiv té ohavnosti, musíme pachatele nezbytně považovat za vnitřně rozpolceného idiota, který na místě činu zanechává se zlatem i svůj motiv.

Nespouštějme ze zřetele prvky, na které jsem vás upozornil — zvláštní hlas, mimořádná mrštnost a zarážející nedostatek pohnutky u vraždy tak výjimečně zhovadilé — a podívejme se na vlastní krvavé dílo. Máme před sebou ženu, kterou čísi ruce zaškrtily a vrazily do krbu hlavou dolů. Normální vrahové si tak nepočínají. Především takhle nenakládají se svými oběťmi. Jistě přiznáte, že je v tom cosi krajně zrůdného — cosi naprosto neslučitelného s našimi pojmy lidského jednání, i když předpokládáme, že pachatelé byli nadobro zvrhlí lidé.

A také pomyslete, jakou ten netvor musel mít sílu, když vrazil mrtvolu tam nahoru do úzkého komína tak pevně, že mělo několik lidí co dělat, aby ji společně stáhli dolů!

Podívejme se teď na další důkazy této úžasné síly. Na krbu ležely mohutné chumáče — opravdu mohutné chumáče — šedivých lidských vlasů. Byly vytrženy i s kořínky. Víte, že není hračkou vytrhnout třeba jen dvacet třicet vlasů najednou. Viděl jste ty husté prameny právě tak jako já. Na jejich kořincích (příšerná podívaná!) ulpívaly ještě cáry skalpu — neklamný příznak obrovské síly, která jediným šklubnutím dokázala vyrvat snad tisíce vlasů. Vrah podřezal hrdlo staré paní tak důkladně, že jí hlava doslova odpadla od těla. Jeho nástrojem byla pouhá břitva. Všimněte si prosím i této brutální zběsilosti jeho zločinu. O podlitinách na těle paní L'Españayové mluvit nebudu. Pan doktor Dumas a jeho ctěný koadjutor pan Etienne prohlásili, že byly způsobeny nějakým tupým předmětem; a v tom se tito pánové nemýlili. Tupý předmět byla očividně kamenná dlažba na dvoře, na kterou oběť dopadla z okna u postele. Tato myšlenka, ač se zdá sebestopší, unikla policii z téhož důvodu, z kterého jí unikla šíře okenice — záležitost s hřebíky zatemnila totiž tak neprostopně její soudnost, že ji vůbec nenapadlo, že okna byla taky někdy otevřena.

Jestliže jste si k tomu všemu přimyslel v patřičném světle i tu podivnou spoušť v pokoji, pokročili jsme tak daleko, že si jednotlivé prvky můžeme spojit: ohromující mrštnost, nadlidskou sílu, nezkrotnou zběsilost, nemotivovanou krvelačnost, hrůznou pitvornost naprosto cizí lidské povaze, hlas znějící cizokrajně uším mužů z různých končin Evropy, neschopný vydat ze sebe zřetelnou či srozumitelnou hlásku. Co z toho tedy vyplynulo? Jak jsem zapůsobil na vaši představivost?"

Zamrazilo mě v kostech, když mi Dupin kladl tyto otázky. „Ten zločin spáchal šílenec," řekl jsem, „nějaký rozružený maniak, který utekl z blízkého blázince."

„Vaše odpověď se v jistém smyslu dotýká pravdy," pravil Dupin. „Ovšem hlasy bláznů i za nejprudších záchvatů se nedají přirovnat k tomu zvláštnímu hlasu, který lidé slyšeli na schodech. Šílenci mají přece nějakou národnost, a přestože jejich slova bývají nesouvislá, aspoň některé slabiky vyslovují vždycky souvisle. A pak, vlasy šílence nevypadají jako to, co držím v ruce. Vyprostil jsem tenhle chomáček ze zaťatých prstů paní L'Españayové. Nu, co vám to říká?"

„Dupine!" zvolal jsem vyděšeně. „To jsou zvláštní vlasy — to přece nejsou lidské vlasy!"

„To jsem taky vůbec netvrdil," řekl Dupin. „Ale než si objasníme tento bod, podívejte se laskavě tady na tu skicu. Načrtl jsem si na papír jakési faksimile toho, co je v jedné výpovědi popisováno jako ‚temné podlitiny i hluboké zářezy od nehtů' na hrdle slečny L'Españayové, a opět jinde (ve svědectví pánů Dumase a Etienna) jako ‚četná začernalá místa — zřejmě otisky zarytých prstů!'"

Přítel rozložil papír na stůl a pokračoval: „Tenhle náčrtek dosti názorně napovídá, jak tvrdý a nepovolný byl ten stisk. Nikde není vidět nejmenší posunutí. Každý prst setrval — patrně až

do usmrcení oběti — v místě, kam se původně s úděsnou silou zabořil. Pokuste se teď vložit současně své prsty na jednotlivé otisky, jak je tu vidíte."

Zkusil jsem to, avšak marně.

„Možná že to neprovádíme, jak náleží," řekl. „Rozprostřeli jsme papír na rovnou plochu, kdežto lidské hrdlo je oblé. Tady ten kus polena má přibližně obvod hrdla. Obtočte kolem něho náčrtek a opakujte ten pokus."

Udělal jsem to; výsledek byl však zápornější než předtím.

„Tohle není otisk lidské ruky," řekl jsem.

„A teď si přečtete tady ten úryvek z Cuviera⁶," vyzval mne Dupin.

Byla to zevrubná anatomická a obecně popisná stať o velkém ryšavém orangutanu, který žije na ostrovech ve Velkých Sundách. Obrovský vzrůst, úžasná síla a mrštnost, nezkrotná dravost a sklon k napodobování jsou u tohoto lidoopa dostatečně známy. Okamžitě jsem si uvědomil celou úděsnost té vraždy.

„Popis prstů," řekl jsem, když jsem dočetl, „odpovídá přesně vašemu nákresu. Vidím, že stopy, jak jste je obkreslil, mohl zanechat jen druh orangutana, o kterém se tu píše. Také tenhle chumáč žlutohnědých chlupů se shoduje s chlupy Cuvierova zvířete. Přesto mi podrobnosti této strašné záhady stále ještě unikají. A kromě toho — byly přece slyšet dva hlasy, jak se hádají, a jeden z nich byl nesporně hlas Francouze."

„Ovšem, a jistě si vzpomínáte, co tento hlas podle výpovědi téměř všech svědků zvolal — totiž: Mon Dieu! Ostatně jeden z vyslýchaných — cukrář Montani — výstižně ten povzdech charakterizoval jako výraz nesouhlasu nebo výtky. Od těch dvou slovíček jsem si proto nejvíc sliboval, že mi pomohou rozluštit záhadu. Francouz o vraždě věděl. Je možné, dokonce je víc než pravděpodobné, že je nevinný, že se toho krvavého řádění vůbec neúčastnil. Orangutan mu třeba utekl. Třeba ho vysledoval až do pokoje, ale v nastalém zmatku a rozčilení ho už nedokázal polapit. To zvíře je dosud na svobodě. Nebudu se pouštět do dalších dohadů — jsou to totiž opravdu jen dohady a nemám právo říkat jim jinak — předně proto, že se opírají o soudy příliš matné a mělké, aby jim můj vlastní rozum přiřkládal patřičnou váhu, a pak proto, že ani nejsem schopen sdělit jejich obsah jinému nazírání. Mluvme tedy o dohaděch. Jestliže se ten Francouz zvěrstva, jak doufám, skutečně nedopustil, pak ho toto oznámení přivede k nám. Dal jsem je včera večer, když jsme se vraceli domů, do redakce *Le Monde*."

Podal mi noviny — věnované hlavně zájmům námořní dopravy a hojně vyhledávané námořníky — a já jsem četl:

⁶ Georges Cuvier (1769 – 1832) – francouzský zoolog a paleontolog, zakladatel srovnávací paleontologie.

ORANGUTAN, velký, ryšavý, pocházející z Bornea, byl CHYCEN dne ... (uvedeno datum vraždy) v Boulogneském lesíku. Majitel, v němž byl zjištěn námořník maltézké lodi, obdrží zvíře nazpět, prokáže-li dostatečně jeho totožnost a uhradí-li výlohy spojené s jeho chycením a chováním. Ať se dostaví do ulice ... číslo ... třetí patro ... okres St. Germain.

„Jak prosím vás víte," zeptal jsem se, „že ten člověk je námořník a že slouží na maltézké lodi?"

„Nevím to," řekl Dupin. „Nejsem si tím jist. Ale mám tu kousek tkaničky a podle toho, jak je zmačkaná a umaštěná, se dá soudit, že stahovala jeden z těch dlouhých mužských copů, v kterých si tolik libují námořníci. A mimoto tenhle uzlík svede málokdo kromě námořníka a je příznačný pro Maltézany. Našel jsem tu tkanici pod drátem hromosvodu. Ani jedné ze zavražděných nemohla patřit. Ostatně i kdyby můj závěr, že Francouz je námořník z maltézké lodi, nesouhlasil, můj údaj v inzerátu nemůže věci uškodit. Jestli se mýlím, řekne se prostě, že mě oklamala nějaká okolnost, do které ani není radno šťourat. Jestli mám ale pravdu, získávám velkou výhodu. Francouz, který ví o vraždě — třebaže ji nespáchal — bude přirozeně váhat, má-li se na inzerát ozvat a požadovat orangutana. Bude uvažovat takhle: „Jsem nevinný, jsem chudý; orangutan má ohromnou cenu — pro člověka v mých poměrech hotové jmění; proč bych měl o něj přijít ze strachu před planým nebezpečím? Tady je — na dosah ruky. Chytili ho v Boulogneském lesíku, tedy na hony daleko od toho masakru. Jak by vůbec někdo mohl podezírat nerozumné zvíře z něčeho takového? Policie je bezradná — nepřišla dosud na sebemenší stopu. I kdyby nakrásně zvíře vypátrali, nikdo mi nedokáže, že o vraždě vím. Ostatně *jen* proto, že o vraždě vím, mě z ní beztak nemohou spoluobvinit. Co je důležité — *ví se o mně*. Člověk, který podal inzerát, mě označil jako majitele zvířete. Není mi známo, kam až sahají jeho vědomosti. Jestliže se nepřihlásím o tak drahocenné zvíře, o němž se ví, že patří mně, padne přinejmenším podezření na ně. A není přece v mém zájmu upoutávat pozornost ať už na sebe, nebo na zvíře. Obrátím se na nálezce, vyzvednu si orangutana a zavřu ho, dokud celá ta věc nezhasne."'

V tom okamžiku jsme na schodech zaslechli kroky.

„Připravte si pistole," řekl Dupin, „ale nevytahujte je a nestřílejte, dokud vám nedám znamení."'

Domovní dveře nechal Dupin otevřené, takže návštěvník vešel do domu bez zvonění. Začal stoupat nahoru, avšak po několika krocích zřejmě zaváhal. Vzápětí jsme ho slyšeli sestupovat. Ale sotva Dupin chvatně zamířil ke dveřím, opět jsme hosta slyšeli přicházet. Tentokrát se už nevrátil, nýbrž rázně vystoupil a zaklepal na dveře našeho pokoje.

„Dále," řekl Dupin přívětivým, bohrým tónem.

Muž vstoupil. Byl to na první pohled námořník, muž vysoké, statné, svalnaté postavy, s neohroženým a ne tak nesympatickým výrazem ve tváři. Byl velmi osmahlý a obličej měl zpola zarostlý licousy a knírem. V ruce držel ohromnou dubovou sukovici, jinak se ale zdál neozbrojen. Nemotorně se uklonil a popřál nám dobrého večera. Přízvuk, třebaže v něm byl neuchátelský odstín, prozrazoval bezpečně rodilého Pařížana.

„Posad'te se, příteli," řekl Dupin. „Přicházíte bezpochyby kvůli tomu orangutanovi. Namouduši málem vám to zvíře závidím — je to pěkný kus a jistě má taky ohromnou cenu. Jak je asi starý?"

Námořník si zhluboka oddechl jako člověk, který se zbavil nějakého nesnesitelného břemena, a pak sebejistým tónem odpověděl:

„Těžko říct — ale víc než čtyři pět let mu neodhaduju. Máte ho tady?"

„Bohužel ne, nejsme tu na to zařízení. Je v nájemné stáji v ulici Dubourg, kousek odtud. Ráno si ho můžete vyzvednout. Nějaký důkaz, že je to zvíře vaše, máte samozřejmě u sebe."

„To víte, že mám, pane."

„Nerad se s ním rozloučím," řekl Dupin.

„Měl jste s ním jistě hodně starostí, pane," řekl muž, „a já od vás nechci nic zadarmo. Jak byste taky k tomu přišel. Milerád vám vyplatím odměnu za jeho chycení — odměnu samozřejmě v přiměřené výši."

„No," pravil můj přítel, „tomu říkám poctivá hra, namouduši. Počkejte — co bych tak mohl chtít? Á — už to mám. Tak tohle bude má odměna: vypovíte mi dopodrobna všechno, co víte o té vraždě v ulici Morgue."

Poslední slova pronesl Dupin velice tichým a klidným tónem. A právě tak klidně přistoupil ke dveřím, zamkl je a klíč strčil do kapsy. Pak vytáhl ze záňadří pistoli, a aniž pohnul brvou, položil ji na stůl.

Námořník zbrunátněl, jako by se dusil. Vyskočil, popadl klobouk — vzápětí však znovu klesl do křesla, roztřesený, k smrti vyděšený. Slovo ze sebe nevyrazil. Z hloubi srdce jsem ho litoval.

„Ale příteli," řekl Dupin laskavě, „zbytečně se plašíte — opravdu. Vůbec vám nechceme ublížit. Zaručuji se vám čestným slovem Francouze, že se vám žádné příkoří nestane. Jsem naprosto přesvědčen, že za zvěrstva v ulici Morgue nejste odpovědný. Nemá ovšem smysl zapírat, že jste do toho případu tak či onak zapleten. Z toho, co jsem řekl, jste jistě poznal, že jsem se dověděl prostě všechno — a to způsobem, o kterém nemůžete mít ani potuchy. Situace tedy vypadá takhle: nedopustil jste se ničeho, čemu jste mohl nějak zabránit — ničeho, co by vám mohli klást za vinu. Neprovinil jste se ani loupeží — ve chvíli, kdy jste mohl loupit docela beztravně. Nemáte co zatajovat. Nemáte *důvod* cokoli zatajovat. Ba naopak, jednal byste navýsost čestně, kdybyste všechno, co víte, vypověděl. Zavřeli nevinného člověka a obvinili ho ze zločinu, jehož pachatele můžete označit."

Za této Dupinovy řeči se námořník jakžtakž vzpamatoval, avšak jeho dřívější smělé vystupování bylo totam.

„Bůh mi tedy pomáhej," pravil po krátké odmlce, „řeknu vám tedy všechno, co o téhle záležitosti vím — i když nečekám, že mi polovinu z toho uvěříte. Byl bych věru blázen,

kdybych v to doufal. Presto tvrdím, že jsem nevinný, a chci se poctivě vyznat ze všeho, i kdyby mě to mělo krk stát." Vyprávěl nám zhruba tento příběh: Před nedávnem podnikl plavbu do souostroví Velkých Sund. Výprava, jejímž byl členem, přistála na Borneu a pustila se na menší výlet do vnitrozemí. Tam s jedním kamarádem chytil orangutana. Když později přítel umřel, stal se sám jediným vlastníkem zvířete. Než svého zajatce dopravil domů, zakusil díky jeho nezkrotné, výbojné povaze mnohou svízele, ale posléze se mu přece jen podařilo ubytovat ho bezpečně ve svém pařížském domově. Tam ho choval v naprostém ústraní — nechtěl totiž u sousedů probouzet nevídaný zájem — aspoň do té doby, než se zvířeti zahojí rána na chodidle, kterou si způsobilo o třísku na palubě lodi. Měl v úmyslu nakonec orangutana prodat.

Když se v noci či spíše k ránu osudného dne vrátil z jakési námořnické pitky, přistihl zvíře ve svém pokoji. Vniklo tam z vedlejší komory, kde mělo být bezpečně zavřeno. Břitvu v ruce, s namydlenou tváří sedělo před zrcadlem a chystalo se holit — zřejmě tento úkon pozorovalo předtím u svého pána klíčovou dírkou ve dveřích komory. Když námořník spatřil tu hroznou zbraň v ruce tak divokého zvířete, v ruce tak schopné ji použít, nesmírně se vyděsil a chvíli nevěděl, co počít. Pak ho napadlo, že zvíře dokázal i v návalech nejprudšího běsnění utiřit karabáčem, a tak se k němu uchýlil i tentokrát. Jakmile však orangutan spatřil dűtky, skokem vyrazil z pokoje, seběhl ze schodů a pak oknem, které bylo naneštěstí otevřeno, vyskočil na ulici.

Francouz se rozběhl za ním. Opice, stále třímajíc břitvu, se občas zastavila, ohlédla se a kynula svému pronásledovateli. Když ji však užuž doháněl, opět se dala na útěk. Tato zoufalá honička neměla konce. V ulicích bylo pusto a ticho, vždyť se chýlilo ke třetí zrána. Jak uprchlík míjel nádvorní frontu domu v ulici Morgue, upoutalo jeho pozornost světlo v otevřeném okně ve třetím poschodí. Bylo to okno pokoje paní L'Españayové. Přihnal se k domu, spatřil drát hromosvodu, s nepředstavitelnou mrštností vyšplhal nahoru, chytil se okenice, která byla přiražena až ke zdi, a po ní se zhoupł rovnou na pelest postele. Celý ten kousek trval jen několik vteřin. Jak se orangutan spouštěl do pokoje, odkopl za sebou okenici, která se opět dokořán rozlétla.

Když to námořník viděl, zaradoval se — ale zároveň se i vylekal. Měl teď větší naději, že zvíře polapí, protože z pasti, do které vniklo, mohlo stěží vyvážnout jinak než po drátě — a tak, až poleze dolů, by ho mohl zadržet. Na druhé straně měl oprávněné obavy, co asi uprchlík vyvádí v domě. Tato druhá úvaha muže přiměla sledovat ho dál. Po drátě bleskosvodu se vyšplhal bez nesnází (vždyť byl námořník), když však vystoupil do výše okna, které bylo daleko po jeho pravici, byl v koncích — mohl se nejvýš silně vyklonit a nahlédnout do pokoje. Ten kratičký pohled ho tak vyděsil, že málem sletěl dolů. V tom okamžiku prořaly noční ticho ony příšerné skřeky, jež vyburcovaly ze spánku obyvatele ulice Morgue. Paní L'Españayová s dcerou, obě v nočním prádle, srovnávaly zřejmě jakési písemnosti do železné truhlice, o níž jsem se již zmínil a kterou dámy přivlekly doprostřed místnosti. Byla otevřená a její obsah rozložený vedle ní na podlaze. Oběti seděly bezpochyby zády k oknu, a z toho, že se výkřiky neozvaly hned, jak zvíře vtrhlo do pokoje, lze soudit, že ho chvíli nezpůsobily. Bouchnutí okenice přičetly patrně větru.

Když námořník nahlédl do pokoje, držel ohromný lidoop paní L'Esplanayovou za vlasy (měla je rozpuštěné — zřejmě si je předtím pročesávala) a švihal jí před obličejem břitvou, jako by chtěl napodobit holiče. Dcera ležela bezvládně na zemi — omdlela. Výkřiky a odpor staré paní (jak se bránila, vyrval jí chumáč vlasů) orangutana popudily a jeho bezpochyby neškodné úmysly se změnilly v hněv. Jediným rázným rozmachem své svalnaté paže ut'al jí málem hlavu. Pohled na krev rozlítíl jeho vztek v záchvat zuřivosti. Zaskřípal zuby, z očí mu vyšlehly blesky a vrhl se na tělo dívky — zaryl své drtivé drápy do jejího hrdla a tiskl, dokud oběť neskonala. V tom okamžiku zabloudil jeho divoký roztěkaný pohled k hlavám postele, nad nimiž se rýsovala matná, hrůzou zkamenělá tvář jeho pána. Zlost zvířete, které si patrně uchovalo v paměti obávaný karabáč, se rázem změnila v strach. Snad si uvědomilo, že si zasluhuje trest, a jako by chtělo zahladit své krvavé činy, začalo v panickém rozčilení poskakovat po pokoji, kácet a lámat nábytek, zpřehazovat věci, vytahovat z postele matraci. Posléze popadlo tělo mrtvé dívky a vrazilo je do komína, a nakonec se zmocnilo mrtvolly staré paní a vrhlo ji střemhlav z okna.

Když se se svým zohaveným břemenem přiblížilo k oknu, námořník zděšeně uskočil k drátu, po němž spíš sjel, než slezl dolů, a rychle se rozběhl domů. V hrůze před následky toho běsnění ho nadobro přešla starost o další osudy orangutana. To, co slyšeli lidé na schodišti, byly Francouzovy výkřiky úděsné hrůzy smíšené s posupným brebentěním obludy.

Zbývá jen málo, co bych ještě dodal. Orangutan unikl z pokoje bezpochyby těsně předtím, než byly vypáčeny dveře. Okno za sebou zřejmě přibouchl. Majitel zvíře později sám chytil a dostal za ně značný obnos od ředitelství botanické zahrady. Le Bon byl propuštěn, jakmile jsme s okolnostmi případu — doplněnými Dupinovými poznámkami — seznámili policejního prefekta. Tento hodnostář, jakkoli mému příteli nakloněný, nedovedl zcela zakrýt nelibost nad novým zvratem události a neodpustil si několik kousavých poznámek asi v tom smyslu, že je radno, aby si každý hleděl svého.

„Ať si mluví," řekl Dupin, kterému prefekt nestál ani za odpověď. „Ať jen káže a ulehčí svému svědomí! Mne jenom těší, že jsem ho porazil na jeho vlastním kolbišti. Nijak mě ovšem neudivuje — jako udivuje jeho —, že v řešení téhle záhady na celé čáře selhal. Náš přítel prefekt je totiž, po pravdě řečeno, příliš mazaný na to, aby dokázal jít věcem na kloub. Jeho chytrost nemá ducha. Je to samá hlava a žádné tělo — jako obraz bohyně zlodějí a podvodníků Laverny⁷, nebo v nejlepším případě samá hlava a ramena, jako treska. Ale stejně je to chlapík k pohledání. Mám ho zvlášť rád pro jeden jeho oblíbený bravurní krasořečnický kousek, který mu získal pověst duchaplného muže. Myslím jeho způsob, jak umí — *de nier ce qui est, et d'expliquer ce qui n'est pas*.⁸"

⁷ Laverna – římská bohyně zlodějí a podvodníků

⁸ (fr) — „Popírat to, co je, a vysvětlovat to, co není“ (citát z Rousseauova románu Nová Heloisa).